

MLADI RUDOLF MATZ – GLAVNI TAJNIK I ZBOROVOĐA HRVATSKOG PJEVAČKOG SAVEZA U ZAGREBU

BERNARDICA KRALJEVIĆ

Osnovna glazbena škola Rudolfa Matza
Selska cesta 114
10000 ZAGREB

UDK / UDC: 78.071.2Matz, R.

78:061(497.5)

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/ygjwrcpq8y>

Prethodno priopćenje / Preliminary Paper

Primljeno / Received: 4. 11. 2022.

Prihvaćeno / Accepted: 3. 4. 2023.

Nacrtak

Ovaj rad pridonosi osvjetljavanju organizacijskog i dirigentskog djelovanja Rudolfa Matza u Hrvatskom pjevačkom savezu u osobito značajnom razdoblju reorganizacije njegova rada 1924. i 1925. godine. Kao maturant Matz je utemeljio Glazbeno društvo intelektualaca u Zagrebu, s kojim je u ulozi umjetničkoga voditelja ostvario brzi umjetnički uspon te 1924. bio izabran za glavnog tajnika i dirigenta Hrvatskog pjevačkog saveza. U njemu je, uz dirigiranje, oblikovanjem novog modela rada i formuliranjem odgovarajućih pravilnika obavljao ključnu ulogu u reorganizaciji rada Hrvatskog pjevačkog saveza ujedno potičući programsku orijentaciju nacionalnog stila. Sveukupno je

utjecao na unaprjeđivanje umjetničkog rada Hrvatskog pjevačkog saveza i izvedbene prakse brojnih hrvatskih pjevačkih društava evidentnih već sljedeće 1925. godine na koncertima u povodu proslave 1000. godišnjice hrvatskoga kraljevstva i 50. godišnjice djelovanja HPS-a.

Ključne riječi: Rudolf Matz; Hrvatski pjevački savez; pjevačka društva; pjevačke župe; pravilnici

Keywords: Rudolf Matz; Croatian Singing Association; singing societies; singing counties; regulations of the work of singing societies

Uvod

Ovaj rad posvećen je aktivnostima Rudolfa Matza nakon što je u siječnju 1924. izabran za glavnog tajnika i zborovođu Hrvatskog pjevačkog saveza (dalje HPS) i obuhvaća razdoblje od siječnja 1924. do listopada 1925. godine jer su upravo te prve dvije godine bile značajne za ostvarenje vrijednih postignuća HPS-a i pjevač-

kih društava u budućem razdoblju između dvaju ratova.¹ U nastavku uvoda ukratko će biti riječi o svestranoj glazbeničkoj osobnosti Rudolfa Matza, o glazbenoj organizaciji Hrvatskoga pjevačkog saveza te o Matzovu radu s Glazbenim društvom intelektualaca u Zagrebu, u kojem je u mladosti stekao prve organizacijske i dirigentske vještine bitne za budući rad u HPS-u. Također, ukratko će se opisati i stanje istraživanja na području rada Rudolfa Matza u HPS-u i na području njegove društveno-kulturne djelatnosti.

Rudolf Matz (1901-1988) svestrani je hrvatski glazbenik, u domaćoj i međunarodnoj kulturnoj javnosti poznat i priznat prije svega kao violončelistički pedagog i skladatelj. Njegov je skladateljski opus izrazito raznolik i do danas tek djelomice istražen, jednako kao i ostala područja njegove djelatnosti, kao što su dirigiranje i doprinos glazbeno-kulturnom životu. Taj doprinos, tijekom niza desetljeća prve i druge polovice dvadesetog stoljeća, uz vlastitu violončelističku i dirigentsku koncertnu javnu djelatnost obuhvaća i intenzivne organizacijske aktivnosti kojima je pokretao glazbeni život Zagreba i cijele Hrvatske. Osnivao je, vodio i osmišljavao djelovanje različitih glazbenih ansambala, zbornskih, komornih i orkestralnih, kao i udruženja vezanih za posve različita glazbena područja: skladateljsko, zbornsko, izdavačko, pedagoško i muzikoterapijsko. Također, u razdoblju između dvaju ratova djelovao je kao glazbeni pisac brojnih novinskih članaka, a u izdavačkoj djelatnosti bio je aktivan kao urednik glazbenih časopisa *Hrvatska narodna pjesma*, *Glazbeni vjesnik* i *Sklad. Smotra za promicanje narodne kulture*.² Sva su tri časopisa bila usko povezana s radom ugledne glazbene organizacije sa sjedištem u Zagrebu, HPS-a, u kojemu je Matzova karizma za glazbenu organizaciju, uz njegovo Glazbeno društvo intelektualaca u Zagrebu (dalje GDI), počela dolaziti do punog izražaja.

Savez hrvatskih pjevačkih društava (SHPD) ili Hrvatski pjevački savez (HPS) osnovan je 1875. sa sjedištem u Zagrebu, a ugašen odlukom vlasti Federativne Narodne Republike Jugoslavije 1947. godine. U uporabi su oba naziva, s time da je za prvih 45 godina postojanja uvrješeni naziv Savez hrvatskih pjevačkih društava (SHPD), a ime Hrvatski pjevački savez (HPS) sredinom 1920-ih godina počinje se redovito koristiti uz stari naziv. Njegov nastanak hrvatska je inačica stvaranju građanske kulture u Europi 19. stoljeća u kojoj su »karakteristične građan-

¹ Arhivsko gradivo fonda Hrvatski pjevački savez nalazi se u Hrvatskom državnom arhivu (dalje HDA), a signatura je HR-HDA-639. Fond Hrvatski pjevački savez HR-DAZG-807 više ne postoji u Državnom arhivu u Zagrebu jer je 18. 1. 2019. predan Hrvatskom državnom arhivu, Marulićev trg 21, Zagreb. Zakonska osnova primopredaje gradiva bio je čl. 14 Zakona o arhivskom gradivu i arhivima (NN 61/2018) te čl. 5. Pravilnika o predaji arhivskoga gradiva arhivima (NN 90/2002).

² Rudolf MATZ: Deset godina rada, *Sklad. Smotra za promicanje glazbene umjetnosti*, 10 (1941) 1, 3. Rudolf Matz okupio je niz skladatelja nacionalnog smjera u skupinu »nezavisnih autora« te su skladao brojne zbornske skladbe koje je časopis *Sklad. Smotra za promicanje narodne kulture*, ujedno i glasilo HPS-a, izdavao kao glazbeni prilog. U razdoblju od 1932. do 1941. godine tiskano je »oko jedan milijun primjeraka nota, što partitura, što pjevačkih dionica«. Rudolf MATZ: Deset godina rada, 3.

ske pojave u glazbenoj kulturi 19. stoljeća bili [...] bezbrojni laički zborovi«,³ a baš kao i u ostalim europskim zemljama i u nas su »u amaterskim zborovima i posebice u muškim pjevačkim društvima bile naglašeno uočljive demokratsko-nacionalne tendencije«. ⁴ Od početka do završetka njegova djelovanja, tijekom 72 godine, u vodstvu SHPD-a, odnosno HPS-a izmjenjivao se niz generacija koje su uspjele održati kontinuitet početne ideje izražene u prvim Pravilima. Ta su pravila usvojena tijekom prve osnivačke skupštine u Sisku 17. svibnja 1875. godine, a zatim ih je ubrzo potvrdio i odobrio Odjel unutarnjih poslova Kraljevske zemaljske vlade u Zagrebu. Pravila u Odsjeku I. u drugom članku sadrže sljedeću formulaciju svrhe rada:

»Svrha je ovomu savezu zajedničkim silama saveznih društava promicati narodnu glazbenu umjetnost prema statutima pjevačkih društava; međusobno podupirati zadaću svakoga pojedinoga saveznoga društva, te podizati i potpomagati nova hrvatska pjevačka društva.«⁵

Prvi članak ovih službeno odobrenih pravila donosi: »Ime zajednici hrvatskih pjevačkih društava bit će 'Hrvatski pjevački savez'«. ⁶ U *Muzičkoj enciklopediji* autor natuknice »Hrvatski pjevački savez« Andrija Tomašek cilj rada HPS-a opisao je formulacijom sastavljenom od dijelova opisa svrhe SHPD-a, odnosno HPS-a iz 1874. i 1875. godine: »[...] da podupire razvitak i napredak pjevačkih društava, da promiče narodnu muzičku umjetnost, nabavlja, sabire, tiska i širi izvorne hrvatske kompozicije i sl.«⁷ Savez je značajno pridonio hrvatskoj glazbenoj kulturi kao dobro organizirana krovna organizacija koja je uspjela okupiti i potaknuti rad velikog broja hrvatskih pjevačkih društava, a koja su u svojim sredinama bila reprezentativni nositelji glazbeno umjetničkog života ostvarujući umjetničku razinu zbornog pjevanja. Uz uobičajene zbrojske skladbe izvodila se duhovna i svjetovna glazba »velikog stila« za zbor, orkestar i soliste. Od 5. siječnja 1905. do prosinca

³ Carl DAHLHAUS: *Glazba 19. stoljeća*, Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 2007, 51.

⁴ *Ibid.*

⁵ Ante JAVAND: Savez hrvatskih pjevačkih društava, *Pjevački vijestnik*, 1 (1905) 3, 3. Isti autor u svojoj studiji o najranijoj povijesti SHPD-a, tj. HPS-a, koja je izlazila u nastavcima u *Pjevačkom vijestniku*, navodi nešto drugačije formulacije svrhe njegova rada koje su nastajale u kasnijim godinama. U *Hrvatskoj enciklopediji* u natuknici »Hrvatski pjevački savez« gotovo je u cjelini preuzeta formulacija iz govora tajnika dr. Gjura Kontakta iz 1882, koji je ocrtao »zadaću hrv. pjev. saveza koja se u glavnom sastoji u tom, da ustrojjava, podupire i unaprjeđuje po domovini nova društva i na zajednički rad spaja dosadanjna; da proputuje zemlju Hrvatsku, da zadje i medju braću dalmatinsku i bosansko hercegovačku, budeći pjesmom narodnu svijest; da sabire po narodu pjesme i da ih opet putem pjevačkih društava i pomoću tiskanih kajda širi, i tako zajedničkim blagom stvori.«, A. JAVAND: Savez hrvatskih pjevačkih društava, *Pjevački vijestnik*, 1 (1905) 6, 87.

⁶ A. JAVAND: Savez hrvatskih pjevačkih društava, *Pjevački vijestnik*, 1 (1905) 3, 3.

⁷ Andrija TOMAŠEK: Hrvatski pjevački savez, *Muzička enciklopedija*, 2. izd., sv. 2, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1974, 183. Tomašekov tekst u MELZ-u u nastavku sadrži i poneke dvojbene podatke, što nije neobično s obzirom na to da autor kao izvore nije naveo ni časopise HPS-a ni arhivsko gradivo. Popis literature sadrži sedam dnevnih tiskovina.

1912. HPS redovito izdaje glasilo, mjesečnik *Pjevački vjesnik*.⁸ Također, od 1927. do 1931. izdaje *Glazbeni vjesnik: Mjesečnik za promicanje glazbene kulture*. Seljačka pjevačka župa HPS-a »Matija Gubec« od 1926. do 1929. izdaje časopis *Hrvatska narodna pjesma*, a časopis *Sklad* HPS izdaje zajedno s Muzičkom zadrugom Sklad od 1932. do 1945. godine. U HPS bila su učlanjena gotovo sva hrvatska (građanska, seljačka, strukovna, tamburaška) pjevačka društva iz svih hrvatskih krajeva.⁹ Od sredine dvadesetih godina 20. stoljeća do 1941. godine, upravo u periodu Matzova rada, HPS je ostvario svoje najuspješnije razdoblje stvorivši s brojnim hrvatskim pjevačkim društvima veliki masovni pjevački pokret nacionalne programske orijentacije, pa se u nekim prigodama doslovno »orila pjesma iz tisuća združenih glasova«.¹⁰ Kroz Matzovu suradnju s ostalim kulturnim ustanovama HPS je, organizirajući smotre folklora, započeo oblike sustavnog institucionalnog čuvanja izvorne glazbene baštine u Hrvatskoj. Nastavio je s objavljivanjem skladbi, kao i suradnjom sa skladateljima i poticanjem stvaranja glazbenih djela nacionalnog stila, te su tako nastala neka od antologijskih djela hrvatske zbornske glazbe 20. stoljeća. Hrvatski pjevački savez u Zagrebu je stekao ugled ne samo umjetničkog centra zbornog pjevanja nego i predstavnika hrvatskoga kulturnog identiteta na glazbenom području. Važan preduvjet ovim velikim postignućima HPS-a bile su upravo prve dvije godine reorganizacije njegova rada koju je, kako će se i opisati u nastavku ovog rada, uključivši se 1924. u upravu HPS-a, osmislio i vodio Rudolf Matz.

Članom je HPS-a, naravno, postalo i Glazbeno društvo intelektualaca u Zagrebu (GDI), pjevačko društvo koje je Matz utemeljio 1919. godine i kojemu je bio umjetnički voditelj najvećim dijelom njegova djelovanja, do 1936. godine. Osnovan je u vidu građanskog udruženja te mu je pravila 29. rujna 1923. potvrdio veliki župan Zagrebačke oblasti kao nadležna državna institucija.¹¹ Na početku to je bio muški zbor po uzoru na brojna hrvatska pjevačka društva koja su u Zagrebu u to vrijeme, kao i u većini ostalih hrvatskih krajeva, već imala razvijenu gotovo pedesetogodišnju tradiciju. Iako sastavljen od vrlo mladih članova, njegovih vršnjaka, maturanata i sveučilištaraca, već u prvim godinama pod njegovim vodstvom GDI je definirao svoju programsku orijentaciju posvećenu hrvatskim, ruskim i ostalim slavenskim autorima,¹² ostvario je visoku umjetničku razinu i ugled te intenzivnom koncertnom djelatnošću obogaćivao kulturni život Zagreba. Mje-

⁸ U prvoj godini izlaženja časopis se zove *Pjevački vijestnik*, a od prvog broja drugog godišta 1906. *Pjevački vjesnik*.

⁹ HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR-HDA-639, kut. 8, Popis Hrvatskih pjevačkih društava članova Saveza (13. prosinca 1942. godine). S ovim je datumom vjerojatno evidentiran najveći broj društava u jednom vremenskom trenutku: 158 hrvatskih pjevačkih društava.

¹⁰ Lovro ŽUPANOVIĆ: *Stoljeća hrvatske glazbe*, Zagreb: Školska knjiga, 1980, 261.

¹¹ HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR-HDA-639, kut. 38, Svežanj Glazbeno društvo intelektualaca Zagreb, Upitnica.

¹² Usp. Marija KUNTARIĆ: *Glazbeno društvo intelektualaca (GDI), Muzička enciklopedija*, 2. izd., sv. 1, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1971, 689.

šoviti zbor prvi je put nastupio 10. veljače 1921. u Hrvatskom glazbenom zavodu, a na programu su bile »pjesme Mokranjca, Žganeca, Dobronića, J. M. Ourednika, Matza i Markovca«. ¹³ Glazbena je kritika s najvećim pohvalama ocijenila ove nastupe, te je zbor uskoro nastupio na istaknutim događanjima. Pjevao je na Uskrs u zagrebačkoj katedrali 1921. i 1922. godine, a u listopadu 1922. nastupio je uz Zagrebačku filharmoniju u dvorani *Music Hall*, tada tek otvorenoj u Tesliinoj ulici, i u kazalištu, gdje je izveo skladbu *Poraženije Sennaheriba* Modesta Petroviča Musorgskog. ¹⁴ Ubrzo nastaje Matzovo djelo *Faun*, za osmeroglasni mješoviti zbor, sopran i tenor solo na riječi Vladimira Nazora, koje je Matz s GDI-jem izveo 15. ožujka 1923, a Branimir Sušić navodi kritiku Milutina Cihlar-Nehajeva kako je to »kamen milnik naše moderne produkcije«. ¹⁵ Ovo rano, ali antologijsko skladateljevo djelo ostalo je »izuzetkom u njegovu opusu, kako izborom teksta, tako i glazbom. U većini ostalih zbornih, pa i drugih skladbi (kako izvornih tako i u obradama) Matz slijedi tzv. nacionalni stil«. ¹⁶ Od 1920. do kraja 1923. godine društvo je pod Matzovim umjetničkim vodstvom održalo čak devet samostalnih koncerata, ¹⁷ a na natjecanju SHPD-a 1. prosinca 1923. u Zagrebu, dobivši treću nagradu, svrstalo se uz najpoznatija hrvatska društva, zagrebačko Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo« i Prvo hrvatsko pjevačko društvo »Zora« iz Karlovca.

Nakon tog strelovitog uspona, doista ne čudi da je mladi Matz s nepune dva deset tri godine, a uz to i student kompozicije na Kraljevskoj muzičkoj akademiji u Zagrebu, bio zapažen i izabran za glavnog tajnika i zborovođu Hrvatskog pjevačkog saveza. Njegov glazbeni rad i utjecaj iz zagrebačkog je područja prešao u širi hrvatski prostor, a uskoro i na međunarodnu razinu. Naime, kako je Hrvatski pjevački savez njegovao kontakte osobito u austro-slavenskom krugu, Matz je i na međunarodnim glazbenim događanjima od sredine dvadesetih godina bio zapažen kao dirigent, ¹⁸ skladatelj zbornske glazbe i inovator u radu i organizaciji glazbenih ansambala. Uz sve to, idejno, iako porijeklom od roditelja oca Nijemca i majke Slovenke, rođen u Zagrebu, Hrvatsku osjeća kao svoju domovinu te je njegov glazbeni rad već u prvim godinama javne glazbene djelatnosti dobio obrise posvećenosti izgradnji specifično hrvatskoga glazbeno-umjetničkog identiteta. Stoga je

¹³ HDA, Zagreb, Fond Glazbeno društvo intelektualaca (GDI), sign. HR-HDA-1662, kut. 2, Branimir Sušić: Glazbeno društvo intelektualaca od god. 1920. – 1925., (nema paginacije). Programska knjižica za II. koncert ruske zborne glazbe GDI-ja 16. svibnja 1925. godine.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ Koraljka KOS: Poznati i nepoznati Matz. Prilog istraživanju skladateljske ostavštine Rudolfa Matza, *Arti musices*, 50 (2019) 1-2, 333.

¹⁷ HDA, Zagreb, Fond Glazbeno društvo intelektualaca (GDI), sign. HR-HDA-1662, kut. 2, Branimir Sušić: Glazbeno društvo intelektualaca od god. 1920. – 1925., (nema paginacije). Programska knjižica za II. koncert ruske zborne glazbe GDI-ja 16. svibnja 1925. godine.

¹⁸ »Vratili smo se iz Praga ovjencani. Najozbiljniji češki dnevnik 'Lidove Noviny' nazivlje nastup Hrvatskog pjevačkog saveza u Pragu doslovce 'neopisivim uspjehom'.« Milutin CIHLAR-NEHAJEV: Poslije slavlja, *Glazbeni vjesnik*, 10 (1928) 2-5, 14.

stvarao i izvodio skladbe na temelju autohtone hrvatske folklorne glazbe i uočavao potrebu za njezinom međunarodnom afirmacijom. Matzov profil karizmatične osobe, sposobne za javnu kulturnu djelatnost, uz to svestranoga i vrsnoga glazbenika specifičnog umjetničkog interesa, sudbinski vezanog za hrvatsku narodnu kulturu, bio je u savršenom skladu s dugogodišnjim ciljevima HPS-a. Njegovi su najiskusniji članovi, Nikola Faller i Milan Zjalić, stoga odmah prepoznali potencijal mladoga Matza podržavši njegove ideje, koje su se na zajedničku korist uspješno realizirale. HPS je tako »doživio« ostvarenje ilirskog sna o stvaranju i afirmaciji hrvatske nacionalne glazbene umjetnosti između dvaju ratova i sudjelovao u njemu, a mladi Matz realizaciju svojih glazbenih ideja i uspjeh na svim poljima rada dugi niz godina, sve do 1941, kad su nepovoljna politička događanja počela sprječavati djelatnost i Rudolfa Matza i HPS-a.¹⁹

Matzov posljednji student, diplomirani violončelist i muzikolog, akademik Stanislav Tuksar, danas je vjerojatno najbolji poznavatelj jedinstvene Matzove glazbeničke osobnosti, kao i složenosti i značenja njegova djela. On, među ostalim, navodi:

»Njegova životna i profesionalna putanja isprepliće na osebujan način njegove sklonosti i postignuća na područjima kao što su aktivno sviranje violončela, dirigiranje, skladanje, pedagogija i glazbena kultura. Pritom se može uočiti da postoje točke ili čak čitava razdoblja u kojima je Matz koncentriranije djelovao na jednome od tih područja, ali istodobno ostali aspekti poput nekih kontrapunktskih podtekstova nipošto nisu posve nestajali iz žarišta njegova interesa.«²⁰

U tom preplitanju vrijednih glazbenih postignuća čini se da je razdoblje Matzova djelovanja u Hrvatskom pjevačkom savezu, koje obuhvaća period od 1924. do 1941. godine, u njegovu životu imalo jedinstveno značenje. U svojoj Poslanici članovima komornog zbora »Zagrebački liječnici pjevači« 1977, 36 godina nakon prestanka svojeg rada u HPS-u, Matz kaže:

»[...] smatram kao čovjek, kao umjetnik i kao sin ove zemlje, da je snažan zamah koga sam kao glavni tajnik, kasnije kao predsjednik Hrvatskoga pjevačkog saveza među dva rata dao našem pjevačkom pokretu u najširim slojevima bio važan doprinos razvitku glazbene a i opće kulture naroda kome pripadam, djelo za koje se je isplatilo živjeti.«²¹

U ovom istraživanju, koje obuhvaća opis Matzovih aktivnosti u HPS-u u samo prvim dvjema godinama njegova rada 1924. i 1925, naslućuje se da je dao zaista impresivan doprinos na koji je s pravom bio ponosan.

¹⁹ »Matz kao stari HSS-ovac nije podržavao ekstremni endehazijski režim, a pogotovo ne neke od njegovih ključnih negativnih aspekata.« Stanislav TUKSAR: Rudolf Matz, čovjek, u: Milena Bušić (ur.): *Veliki opus vedrine. Rudolf Matz*, Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2016, 114.

²⁰ Stanislav TUKSAR: Rudolf Matz kao violončelist i čelistički pedagog, dirigent, skladatelj, kulturni i društveni radnik, u: Zrinka Jelčić (ur.): *Zbirka Margite & Rudolfa Matza*, Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2010, 114.

²¹ Zrinka JELČIĆ: Zborovoda i predsjednik Hrvatskoga pjevačkog saveza, u: Milena Bušić (ur.): *Veliki opus vedrine. Rudolf Matz*, Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2016, 26.

Pojedini muzikološki radovi koji dotiču temu HPS-a i djelovanja Rudolfa Matza kratko navode da je HPS u tom razdoblju reorganiziran dobivši novu upravu s predsjednikom Nikolom Fallerom i Rudolfom Matzom na čelu (autori Zrinka Jelčić, Andrija Tomašek, Ankica Vujnović-Tonković). Zanimljivo je istraživanje i rad Nade Bezić »The Hrvatski pjevački savez (Croatian Choral Union) in its Breakthrough Decade of 1924-1934 and its Relation to the Južnoslovenski pevački savez«, koji opisuje značajnu ulogu Rudolfa Matza u vremenu previranja u HPS-u, koja će i ovdje biti obuhvaćena.²² Poticaj za istraživanje ove teme svakako su i bogato ilustrirani tekstovi više autora u dvama izdanjima Muzeja grada Zagreba, kojemu su Margita i Rudolf Matz darovali svoju ostavštinu. U tekstovima Zrinke Jelčić u obama se izdanjima ukratko opisuje razdoblje Matzova rada u HPS-u s naslovom »Zborovođa i predsjednik Hrvatskog pjevačkog saveza«.²³ Kao skladatelj zbarske glazbe, u odnosu na mnoge druge hrvatske autore, Matz je pobudio veći znanstvenoistraživački interes te se u radovima s analizama pojedinih zbarskih skladbi dotiče i njegovo područje izvedbene zbarske prakse s raznim pjevačkim društvima.²⁴ Radovi Olge Jakšić, Emine Peice i Koraljke Kos tematiziraju područje svjetovne glazbe, a više radova Rozine Palić-Jelavić obrađuje područje Matzove duhovne zbarske glazbe. Ovdje je osobito zanimljiv njezin rad »Neki aspekti djelovanja Rudolfa Matza na području crkvene glazbe u svjetlu skladateljeva društvenog angažmana«, u kojemu donosi primjere njegovih prilagodba i više verzija istih skladbi s obzirom na izvedbene mogućnosti u određenom trenutku i ansambli.²⁵ O tome, među ostalim, kada opisuje Matzov skladateljski rad, piše i Stanislav Tuksar navodeći njegovo shvaćanje »da glazbu valja skladati za potrebe i mogućnosti konkretnoga društva u prostoru i vremenu«.²⁶ Tuksar je također u citiranom radu oblikovao zasebno poglavlje s naslovom »Matz kao kulturni i društveni djelatnik«, čime je istaknuo značenje i toga područja njegova rada.

²² Nada BEZIĆ: The Hrvatski pjevački savez (Croatian Choral Union) in its Breakthrough Decade of 1924-1934 and its Relation to the Južnoslovenski pevački savez (South-Slav Choral Union), u: Vesna Peno – Ivana Vesić – Aleksandar Vasić (ur.): *Kosta P. Manojlović (1890. - 1949.) and the Idea of Slavic and Balkan Cultural Unification*, Belgrade: Institute of Musicology SASA, 2017, 91-108.

²³ Zrinka JELČIĆ: Zborovođa i predsjednik Hrvatskoga pjevačkog saveza, u: Zrinka Jelčić (ur.): *Zbirka Margite & Rudolfa Matza. Donacija Muzeju grada Zagreba*, Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2010, 18-23; Z. JELČIĆ: Zborovođa i predsjednik Hrvatskoga pjevačkog saveza, u: Milena Bušić (ur.): *Veliki opus vedrine. Rudolf Matz*, Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2016, 25-29.

²⁴ Usp. Rozina PALIĆ-JELAVIĆ: Stanje istraživanja hrvatskoga zbarskog stvaralaštva s obzirom na radove objavljene u časopisu *Arti musices* (1969. - 2009.). Prinos istraživanju hrvatske glazbene historiografije u 20. stoljeću, *Arti musices*, 42 (2011) 1, 66.

²⁵ Usp. Rozina PALIĆ-JELAVIĆ: Neki aspekti djelovanja Rudolfa Matza na području crkvene glazbe u svjetlu skladateljeva društvenog angažmana, u: Ivan Čavlović (ur.): *III. Međunarodni simpozij »Muzika u društvu«, Sarajevo, 24-26. oktobralistopada 2002., Zbornik radova*, Sarajevo: Muzikološko društvo FBiH – Muzička akademija u Sarajevu, 2003, 22.

²⁶ S. TUKSAR: Rudolf Matz kao violončelist i čelistički pedagog, dirigent, skladatelj, kulturni i društveni radnik, 118.

O procesu reorganizacije HPS-a tijekom 1924. i 1925. zasad nema radova. Ipak, sjećanje na to da je baš Rudolf Matz idejni autor i pokretač velike preobrazbe rada brojnih hrvatskih pjevačkih društava živi u davnim izdanjima nekih njegovih najbližih suradnika,²⁷ ujedno članova njegova jedinstvenog pjevačkog zbora Glazbenog društva intelektualaca (GDI) u Zagrebu. Matza kao »reorganizatora« HPS-a spominje i Rozina Palić-Jelavić u svojem opisu Matzova rada u HPS-u i s raznim pjevačkim društvima u radu »Stvaralaštvo Rudolfa Matza na području crkvene glazbe« iz 2001. godine.²⁸

Cjelovita uloga Rudolfa Matza u djelovanju HPS-a između dvaju ratova u sjeni je njegove međunarodno priznate violončelističke pedagogije,²⁹ dosada nije prepoznata niti temeljito istražena, no znakovito je da je upravo to razdoblje rada Matz u svojoj ranije spomenutoj Poslanici iz 1977. označio kao »djelo za koje se isplatio živjeti«.

Vrijeme previranja u Hrvatskom pjevačkom savezu

Mladi Rudolf Matz u siječnju 1924. godine postao je član uprave SHPD-a ili HPS-a. Bio je to veliki izazov i za iskusnije glazbenike na sličnim pozicijama jer su u to vrijeme društveno-političke prilike bile vrlo složene. Kad je četrnaest godina kasnije opisivao navedeno razdoblje u svojem izvještaju kao glavni tajnik na glavnoj skupštini HPS-a 18. prosinca 1938, na kojoj je nakon smrti Nikole Fallera izabran za predsjednika HPS-a,³⁰ ustvrdio je da je u tijeku »akutna kriza«. U nastavku slijedi kratki opis društveno-političkih okolnosti koji će pokazati da je to doista i bilo tako.

Po završetku I. svjetskog rata, koji je trajao pune četiri godine, došlo je do dramatičnih promjena društvenih okolnosti u kojima je slomljena Austro-Ugarska Monarhija. Hrvatska je u problematičnim okolnostima postala dijelom nove države koja se zvala Država Slovenaca, Hrvata i Srba (od 29. listopada do 1. prosinca 1918), a potom Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, odnosno od 1921. Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Središte državne moći bilo je u Beogradu. Započelo je teško vrijeme prikrivenog dokidanja vitalnih hrvatskih nacionalnih interesa koji će zahvatiti i kulturno-umjetničke djelatnosti. U takvim će se okolnostima naći i HPS, najstariji u toj vrsti djelatnosti na području Južnih Slavena.

²⁷ Truda REICH: *Susreti s suvremenim kompozitorima*, Zagreb: Školska knjiga, 1972, 182; Branimir SUŠIĆ: *Barka*, u: Milan Schulhof (ur.): *Proljetna jedra. Glazbeno društvo intelektualaca u prvj dekadi svoga opstanka*, Zagreb: »Tipografija« d. d., 1930, 22.

²⁸ Rozina PALIĆ-JELAVIĆ: *Stvaralaštvo Rudolfa Matza na području crkvene glazbe, Arti musices*, 32 (2001) 2, 171-233.

²⁹ Jedina opsežnija biografija Rudolfa Matza napisana je na engleskom jeziku, a autorica je Enix MARGER: *Rudolf Matz: Cellist, Teacher, Composer*, Ottawa: Dominis Publishing, 1996.

³⁰ Rudolf MATZ: *Izvještaj glavnog tajnika Hrvatskog pjevačkog saveza za glavnu skupštinu koja je održana 18. prosinca 1938.*, *Sklad. Smotra za promicanje narodne kulture*, 8 (1939) 1, 1.

HPS, kako se već navelo, osnovan je 1875. godine unutar Austro-Ugarske Monarhije sa sjedištem u Zagrebu. Poštujući nadležne institucije, uspijevaio je zadržati kontinuitet te je ustrajno organizirao i poticao pjevanje hrvatske pjesme i stvaranje narodne umjetnosti, čime su njegovi članovi, a i uprava stekli, već prema stažu u HPS-u, kraće ili dulje iskustvo žilave borbe za vlastite kulturne i nacionalne interese. Početkom dvadesetih godina 20. stoljeća obnavlja se rad kulturnih institucija nakon prekida tijekom I. svjetskog rata, pa tako i SHPD-a. Na skupštini održanoj 26. studenog 1922. izabrana je nova uprava, uobičajeno sastavljena od nekoliko dužnosnika zagrebačkoga HPD-a »Kolo«, kojoj je predsjednik postao Josip Vidali (potpredsjednik HPD-a »Kolo«). Za tajnika je izabran Božidar Širola, I. potpredsjednik postao je Vilim Wagnes, II. potpredsjednik Milan Zjalić, blagajnik Ljudevit Kossär, zamjenik tajnika Josip Boranić (tajnik HPD-a »Kolo«), zborovođa Nikola Faller (dugogodišnji dirigent HPD-a »Kolo«, 1889-1891, 1895-1907), a zamjenik zborovođe Oskar Smodek (dirigent HPD-a »Kolo«).³¹ Istaknute izabrane osobe imale su važnu ulogu u događajima koji su uslijedili. Nikola Faller, školovan u Zagrebu, Beču, Parizu i Londonu, bio je ugledni dirigent i ravnatelj Opere Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu, dirigent praizvedbe opere *Porin* Vatroslava Lisinskog 2. listopada 1897. godine. Milan Zjalić bio je osnivač časopisa *Sv. Cecilija* i jedan od utemeljitelja Cecilijina društva koje je okupljalo crkvene pjevačke zborove.

Istoga dana kada se održala sjednica skupštine HPS-a, 26. studenog 1922, održala se i sjednica središnjeg odbora, na kojoj su donesene i prve odluke, među kojima i ta da se časopis *Sv. Cecilija* proglašava glasilom HPS-a.³² U zasebnoj rubrici časopis je počeo donositi vijesti i biti poveznica između pjevačkih društava i HPS-a. Uskoro nalazimo izvještaj o odvijanju Izvanredne glavne skupštine SHPD-a 8. rujna 1923, održane radi dogovora oko pitanja o osnivanju Južnoslavenskog pjevačkog saveza, jer se krajem rujna trebalo razgovarati o tome na kongresu pjevačkih društava iz cijele države u Beogradu. Budući da je to pitanje nagovještavalo ideju gašenja, odnosno likvidacije HPS-a i uključivanje u jedinstveni novi savez, odlučeno je da »izaslanici Saveza imadu prisustvovati kongresu pjev. društava iz države i ondje dati ovu izjavu: »Savez hrv. pjev. društava s veseljem pozdravlja osnutak Saveza srpskih pjev. društava u Beogradu i predlaže, da sva tri bratska Saveza i dalje posebice živu i živo djeluju na strogo kulturno-umjetničkom polju. S obzirom na današnje socijalne i političke prilike u državi ne drži Savez shodnim, već nasuprot štetnim po razvitak naše pjevačke kulture i institucija, koje postoje, ako bi se pristupilo sada osnivanju jednoga zajedničkog udruženja [...]«.³³

Na završetku objavljene izjave predložena je suradnja triju ravnopravnih saveza te da se »uzajamno podupiru u svim pitanjima napretka muzičke kulture«.³⁴

³¹ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija*, 17 (1923) 1, 31.

³² *Ibid.*

³³ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija*, 17 (1923) 6, 191.

³⁴ *Ibid.*

Sljedeći broj *Sv. Cecilije*, br. 1 u 1924. bilježi rezultate prvog poslijeratnog natjecanja pjevačkih društava koje je HPS organizirao, a koje je ujedno bilo i proslava 60. godišnjice HPD-a »Kolo«, održanog 1. prosinca 1923.³⁵ Tom prilikom u Zagrebu se održao ponovni susret s beogradskim predstavnicima te je njihov prijedlog o osnivanju Južnoslavenskog pjevačkog saveza ponovljen, s tim da bi sjedište novog saveza bilo u Zagrebu, no HPS nije promijenio svoj stav.³⁶ Usto, rezultati pjevačkog natjecanja bilježe da je mladi mješoviti pjevački zbor Rudolfa Matza Glazbeno društvo intelektualaca ostvario zapaženo treće mjesto i po bodovima bio odmah iza dvaju hrvatskih pjevačkih društava s najduljom tradicijom, HPD-a »Kolo« iz Zagreba i Prvog hrvatskog pjevačkog društva »Zora« iz Karlovca.³⁷ Inače, na tom je natjecanju osim HPD-a »Kolo« sudjelovalo još svega sedam društava, »od tada postojećih barem 60 u cijeloj državi, od kojih je 40 bilo članovima Saveza«.³⁸ Po tome se može zaključiti da oporavak aktivnosti pjevačkih društava nakon rata još nije zaživio unatoč aktivnostima prvog sastava uprave HPS-a. Znakovito, u *Sv. Ceciliji* nema komentara ni izvještaja o događanjima na kongresu koji se odvio u rujnu u Beogradu. Ali, ondje se pronalazi javna objava poziva na sastanak središnjeg odbora i izvanredne glavne skupštine HPS-a za 20. siječnja 1924. s dnevnim redom: »I. Izbor predsjednika, obiju tajnika i drugog zborovođe. II. Izvješće blagajnika i III. Eventualije.«³⁹ Tom je skupštinom predsjedao I. potpredsjednik Vilim Wagnes, koji je zajedno s II. potpredsjednikom Milanom Zjalićem i blagajnikom Kossärom ostao u HPS-u, te im je u zapisniku ove glavne skupštine izražena zapisnička hvala jer su »nakon demisije tolikih funkcionara sami vodili upravu Saveza«.⁴⁰ Naime, svi ostali članovi uprave koji su bili povezani s radom u HPD-u »Kolo«, predsjednik Josip Vidali, tajnik Božidar Širola, zamjenik tajnika Josip Boranić i zamjenik zborovođe Oskar Smodek, u međuvremenu su odstupili iz rada u HPS-u. Krizna situacija tinjala je već tijekom rujna i s njom je bio povezan opisani zaključak, kao i u *Sv. Ceciliji* jasno objavljena izjava SHPD-a od 8. rujna 1923, kako se smatra štetnim osnivanje »zajedničkog udruženja«, tj. Južnoslavenskog pjevačkog saveza, u koji bi se slovenski, srpski i hrvatski savez uključili nakon raspuštanja svojih pojedinačnih saveza. To je na odlučan način dio predstavnika HPS-a ponovio na zajedničkom sastanku triju »bratskih saveza« u Beogradu, prilikom susreta 27. rujna 1923. u povodu prijenosa Mokranjčevih posmrtnih ostataka iz Skoplja u Beograd. Na tom se susretu razotkrilo da su postojale razlike u mišljenjima među članovima vodstva HPS-a o kojima se nije otvoreno razgovaralo jer neki

³⁵ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija*, 18 (1924) 1, 31.

³⁶ N. BEZIĆ: The Hrvatski pjevački savez (Croatian Choral Union) in its Breakthrough Decade of 1924-1934 and its Relation to the Južnoslovenski pevački savez (South-Slav Choral Union), 95.

³⁷ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija*, 18 (1924) 1, 31.

³⁸ B. SUŠIĆ: Barka, 19.

³⁹ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija*, 18 (1924) 1, 31.

⁴⁰ HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR-HDA-639, kut. 1, svežanj Skupštine, Zapisnik Izvanredne glavne skupštine održane 20. siječnja 1924. godine.

članovi uprave HPS-a u Beogradu nisu zastupali dogovorenu i izglasanu izjavu. Osim prema nedavnom istraživanju Nade Bezić, o dijelovima ovih sudbonosnih događanja saznajemo iz dopisa koji je napisala uprava HPS-a i podijelila članovima nakon smrti Milana Zjalića u veljači 1931. želeći pjevačkim društvima dati informaciju o biografiji toga zaslužnog kulturnog i glazbenog djelatnika. On je, kako se spomenulo, bio i utemeljiteljem časopisa *Sv. Cecilija* 1907, a kao II. potpredsjednik HPS-a bio je prisutan na sastanku u Beogradu. U tom neautoriziranom dopisu biografiji Milana Zjalića, koji je društvima poslala uprava HPS-a, nalazimo:

»Na kongresu u Beogradu godine 1923. zaključeno je proti volje hrvatskih pjevača da se pristupi osnivanju Jugoslavenskog pjevačkog saveza i izabran je i pripravni odbor, da se likvidira staro i stvori novo. U ime Hrvata imali su taj posao obaviti dr. V. Novak, dr. B. Širola i Svetislav Stančić. Bila je kritična situacija. Nezadovoljnici bili su rafinirano ušutkani. U to ustane Zjalić i poviče: Hrvatskim pjevačima ovdje nema mjesta!«⁴¹

Očito je da vodstvo HPS-a nije bilo ujedinjeno te da je dio istupio jer je »većina pjevača na čelu s pok. Milanom Zjalićem potpredsjednikom Saveza i 'Kola', bila protiv toga, zahtijevajući da Hrvatski pjevački savez zadrži svoju organizaciju i značaj«. ⁴²

Zbog svega navedenog HPS je trebao novo vodstvo i na izvanrednoj glavnoj skupštini održanoj 20. siječnja 1924. izabrana je nova uprava s predsjednikom Nikolom Fallerom, I. potpredsjednikom Vilimom Wagnesom i II. potpredsjednikom Milanom Zjalićem, blagajnikom Ljudevitom Kossärom, I. tajnikom Rudolfom Matzom i II. tajnikom Alfonsom Heinzom, pravnikom, također članom Matzova GDI-ja.⁴³ Već na tom prvom sastanku zapisnički je zabilježen prijedlog dvadesetogodišnjeg Rudolfa Matza o oblikovanju posebnog dokumenta, »rezolucije«, tj. službene izjave HPS-a »da se raščisti situacija koja je nastala nejasnim izjavama sa strane funkcionara Saveza hrvatskih pjevačkih društava, Saveza srpskih pjevačkih društava i Saveza slovenskih pjevačkih društava, predlaže tajnik g. Matz skupštini na prihvatanje rezoluciju, sastavljenu u tom smislu. Nastaje debata [...] konačno je prihvaćena rezolucija, predložena po g. Matzu uz neke stilističke izmjene, predložene po gg. dru Benkoviću [Viktor Benković, op. B. K.] i dru. Rittigu [Svetozar Rittig, op. B. K.]«. ⁴⁴

⁴¹ HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR-HDA-639, kut. 21, svežanj Križevci, Život i rad Milana Zjalića.

⁴² Nikola FALLER: Neka govore činjenice. Tok mojega života, *Sklad. Smotra za promicanje narodne kulture*, 3 (1934) 3, 4.

⁴³ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija*, 18 (1924) 2, 66.

⁴⁴ *Ibid.*, 67. Viktor Benković (1884-1947) bio je istaknuti zagrebački zborni dirigent, pjevač i organizator, bio je predsjednik i zborovođa pjevačke župe »Lisinski« HPS-a i HPD-a »Jug«. Svetozar Rittig (1873-1961) bio je predavač crkvene povijesti na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, aktivan na političkom i kulturnom području, sudjelovao je u organizaciji rada pjevačkih društava u Đakovu i Zagrebu, gdje je potaknuo i osnivanje Oratorijskog zbora sv. Marka 1920. godine.

Rezolucija ima četiri članka, od kojih prvi glasi:

»Savez hrvatskih pjevačkih društava stoji na stanovištu, da su Hrvati poseban narod sa svojom kulturom i glazbenom tradicijom i da je zato samostalan opstanak našega Saveza ne samo opravdan, nego i potreban, to više što je naš savez i najstariji i brojem članova na slavenskom jugu najjači.«⁴⁵

U spomenutu govoru/izvješću iz 1938, objavljenom u *Skladu* 1939. godine u Matzovoj kronologiji razvoja HPS-a, on opisuje podjelu koja se u novoj državi dogodila nakon raspada Austro-Ugarske, u kojoj jedan dio Hrvata nastavlja njegovati svoju kulturnu tradiciju, a drugi »usmjerava svoj rad u smislu integralnog jugoslavenstva, koje negira i samu opstojnost Hrvata kao posebnog naroda«.⁴⁶ To razdoblje HPS-a nazvao je: »1. doba previranja do 14. siječnja 1924; 2. doba reorganizacije koje traje do I. festivala održanog 25. listopada 1925.«⁴⁷ Matz napominje da krizu koju je doživio HPS rješava »energičnim zahvatom Milan Zjalić. Za njim se je povela ogromna većina hrvatskih pjevačkih društava, pa je na glavnoj skupštini održanoj početkom siječnja 1924. izabran novi odbor koji je svojim nastupnim izjavama točno odredio smjer radu HPS-a«.⁴⁸

Matz zatim pojašnjava kako je novi odbor već svojim nastupnim izjavama odredio smjer rada HPS-a, a to je glazbeno djelovanje »u duhu i tradicijama hrvatske narodne kulture«.⁴⁹ Matz u nastavku donosi podatke da je s tom izjavom, tj. »rezolucijom« otputovao kao glavni tajnik u Ljubljani, »gdje je prigodom proslave Ljubljanskog 'Zvona' bio zakazan osnutak Južnoslavenskog saveza«,⁵⁰ koji je tada i ostvaren. Ondje je u ime HPS-a Matz ponovio prethodno izraženo stajalište da se hrvatski savez ne želi rasformirati, nego zadržati svoju organizaciju, što predlaže i slovenskom i srpskom savezu kako bi, »ukoliko bi se situacija popravila«, mogli surađivati.⁵¹ Unatoč dugogodišnjoj suradnji s HPS-om, Južnoslavenskom savezu tada se priklonio slovenski pjevački savez te ipak i dva hrvatska pjevačka društva: HPD »Lisinski« iz Zagreba i HPD »Jeka s Jadrana« iz Sušaka.

Ta su događanja zabilježena i u knjizi Zapisnika sjednica predsjedništva HPS-a u poslovnoj godini 1923-1924, a u Zapisniku 6. sjednice predsjedništva od 26. ožujka 1924. pod točkom III zabilježeno je:

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ Rudolf MATZ: Izvještaj glavnog tajnika Hrvatskog pjevačkog saveza za glavnu skupštinu koja je održana 18. prosinca 1938., *Sklad. Smotra za promicanje narodne kulture*, 8 (1939) 1, 1.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ R. MATZ: Izvještaj glavnog tajnika Hrvatskog pjevačkog saveza za glavnu skupštinu koja je održana 18. prosinca 1938., 2.

⁵¹ *Ibid.*, 1.

»[...] 'Zveza Slov. Pev. Zborov' u Ljubljani poslala je poziv na gl. Skupštinu i kongres, koji će se odvijati 6. travnja u Ljubljani, a kojom se će se zgodom nastaviti pregovori o jedinstvenom Savezu. Predsjedništvo zaključuje da će Savez zastupati g. Matz u smislu rezolucije od 20. siječnja o.g.«⁵²

Sljedeći Zapisnik 8. sjednice predsjedništva od 9. travnja 1924. bilježi:

»G. Matz referira o kongresu u Ljubljani, na kojem je zastupao Savez. Kako do sporazuma nije moglo doći, napustio je on – nakon što je pročitao našu rezoluciju od 20. 01. o. g. kongres. Predsjedništvo prima ovaj izvještaj s odobravanjem na znanje.«⁵³

Početak Matzove reorganizacije rada Hrvatskog pjevačkog saveza 1924.

Matzova aktivna uloga u svladavanju složene političke situacije koja je prijetila likvidacijom HPS-a u jesen i zimu 1923. sastojala se, kako je prema sačuvanim zapisnicima upravnih tijela HPS-a i njihovom tisku u *Sv. Ceciliji* opisano, u osmišljavanju i predlaganju »Rezolucije« u siječnju 1924. i putovanju na državni kongres u Ljubljanu, gdje ju je 6. travnja u ime HPS-a pročitao. Time je izboren opstanak HPS-a te je on s novim poletom nastavljao s radom. Matz je ubrzo djelovao na novom polju: na sjednicama upravnih tijela HPS-a dao je prijedloge izrade određenih vrsta dokumenata, kao i njihova teksta, kojima se oblikovao budući rad pjevačkih društava. Matz je osmislio prva tri najvažnija i temeljna pravilnika. Prva dva istovremeno su se razmatrala tijekom veljače, ožujka i travnja 1924. godine: »Pravila župa Saveza hrvatskih pjevačkih društava u Zagrebu« i »Pravilnik o kategorijama i prvenstvu«, oba usvojena prvo na 1. sastanku predsjedništva HPS-a 6. veljače 1924, a zatim na sastanku središnjeg odbora 27. travnja 1924. Treći pravilnik bio je naslovljen »Naredba o provadanju prvenstva župa Saveza Hrvatskih Pjevačkih Društava, određena po predsjedništvu S.H.P.D-a na sjednici od 10. VI. 1925.«⁵⁴ U nastavku će se opisati tijekom nastajanja navedenih pravilnika praćenjem procedure odlučivanja preko zapisnika sastanaka predsjedništva HPS-a kojima su prisustvovali N. Faller, V. Wagnes, R. Matz i zapisničar A. Heinz te praćenjem zapisnika sastanaka središnjeg odbora HPS-a, koji su uz predsjedništvo činili i predsjednici svih pjevačkih društava.

O odvijanju sastanka središnjeg odbora HPS-a od 9. ožujka 1924, kojega je zapisnik objavljen u *Sv. Ceciliji*, saznajemo:

⁵² HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR-HDA-639, kut. 3, Knjiga Zapisnika sjednica predsjedništva HPS-a u poslovnoj godini 1923. – 1924., Zapisnik 6. sjednice predsjedništva od 26. ožujka 1924. godine.

⁵³ HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR-HDA-639, kut. 3, Knjiga Zapisnika sjednica predsjedništva HPS-a u poslovnoj godini 1923. – 1924., Zapisnik 8. sjednice predsjedništva od 09. travnja 1924. godine.

⁵⁴ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija*, 19 (1925) 4, 130.

»[...] predsjednik podjeljuje riječ tajniku g. Matzu, da razloži svoju osnovu o uredjenju župa i podjeli na kategorije, radi čega je i sijelo sazvano. G. Matz razlaže svoju osnovu o podjeli društava na župe prema teritorijalnim i prometnim prilikama i na kategorije prema njihovim umjetničkim sposobnostima. Nakon dulje debate [...] prima se u glavnom prijedlog g. Matza te se prelazi na sastavljanje pravila za župe.«⁵⁵

Slijedeći svoju zamisao osnove o sustavu pjevačkih župa, Matz je predložio osnivanje manjih saveznih regionalnih centara koji bi okupljali određen broj pjevačkih društava članova HPS-a te pomagali u komunikaciji i organizaciji rada.⁵⁶ Suradnik mu je pritom bio Alfons Heinz. Tako bi, primjerice, I. župa u Zagrebu, s predloženim nazivom »Lisinski«, okupljala pet zborova iz Zagreba; II. župa, s nazivom »Livadić«, koja obuhvaća zagrebačku okolicu, okupljala bi društva iz Samobora, Šestina, Gračana, Dugog sela i Bukovca itd. Ukupno je odredio 10 župa i već definirao prijedloge za članove koji bi se okupljali po regionalnom principu, kao i imena koja bi se dodijelila tim župama prema zaslužnim hrvatskim glazbenicima i pjesnicima, što je također zabilježeno kao Matzov prijedlog i u Zapisniku 2. sjednice predsjedništva od 13. veljače 1924.⁵⁷

Zapisnik sjednice središnjeg odbora od 9. ožujka 1924. svjedoči o dobroj suradnji i međusobnom uvažavanju mišljenja predsjedništva i predsjednika svih okupljenih HPD-ova. U njemu je, nakon evidencije da je prihvaćen Matzov prijedlog, zabilježeno:

»[...] odobrena su pravila koja je predložilo predsjedništvo, a sastavili su ih gg. Matz i Heinz. Pravila će se razaslati pojedinim društvima, da ih prouče i predlože eventualne izmjene, a na dojučem sijelu sastaviti će se definitivna pravila.«⁵⁸

Isti podatak o Matzu kao nositelju ideje sistema župa donosi i drugi arhivski dokument, Zapisnik 1. sjednice predsjedništva Saveza od 6. veljače 1924. Na sjednici su kao prisutni zabilježeni »Faller, Wagnes, Kossaer [Kossär, op. B. K.], Matz i Heinz«.⁵⁹ Na tom prvom i povijesnom sastanku novog predsjedništva mladi Matz prvi je put iznio svoje dvije ideje koje su imale najznačajniji utjecaj na

⁵⁵ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija*, 18 (1924) 3, 100.

⁵⁶ U pravilima Saveza iz 1911. godine, bez potankosti, kao mogućnost, spominje se osnivanje »župnih organizacija« pjevačkih društava. Moguće je da je Matz bio inspiriran pregledom arhive i starih pravilnika HPS-a.

⁵⁷ HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR-HDA-639, kut. 3, Knjiga Zapisnika sjednice predsjedništva HPS-a u poslovnoj godini 1923. – 1924., Zapisnik 2. sjednice predsjedništva od 13. veljače 1924. godine. U Zapisniku 2. sjednice predsjedništva od 13. veljače 1924. zabilježeno je sljedeće: »G. Matz predlaže da se pojedine župe prozovu imenima naših glazbenika (Zajc, Lisinski, Kuhač, Livačić, Padovec, Novak, Rusan i.t.d.) Prima se!«

⁵⁸ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija*, 18 (1924) 3, 100.

⁵⁹ HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR-HDA-639, kut. 3, Knjiga Zapisnika sjednice predsjedništva HPS-a u poslovnoj godini 1923. – 1924., Zapisnik 1. sjednice predsjedništva od 06. veljače 1924. godine.

razvoj zbornog pjevanja brojnih hrvatskih pjevačkih društava u cijelome međuratnom razdoblju:

»G. Matz predlaže da se uvede sistem župa. Kao sjedišta župa predlaže: Zagreb, Varaždin, Bjelovar, Sisak, Karlovac, Brod, Osijek, Zemun i Split. Predlog g. Matza prima se. Predsjedništvo će izraditi pravila, te čitav predlog predložiti središnjem odboru. [...] Sijelo sred. odbora sazivlje se za dne 9. ožujka.«⁶⁰

Na istoj, 1. sjednici predsjedništva 6. veljače 1924. zapisnik pod drugom točkom bilježi Matzov prijedlog za budući »Pravilnik o kategorijama i prvenstvu«:

»G. Matz predlaže da se društva podijele po umjetničkim sposobnostima na kategorije. Predlog se prima. Predsjedništvo će izraditi poseban pravilnik i predlog iznijeti pred središnji odbor.«⁶¹

Zapisnik 5. sjednice predsjedništva od 12. ožujka 1924. kojoj uobičajeno prisustvuju N. Faller, W. Wagnes, R. Matz i zapisničar A. Heinz također spominje »Pravilnik o kategorijama i prvenstvu« dajući naslutiti da je navedeni dokument Matz samostalno izradio: »G. Matz čita i razlaže svoj nacrt 'Pravilnika o kategorijama i prvenstvu'. Predsjedništvo usvaja taj nacrt te će ga predložiti na odobrenje središnjem odboru.«⁶²

Matzova je ideja o organizaciji pjevačkih župa uskoro u potpunosti zaživjela na način da bi HPS, prema početnoj ideji o regionalnom okupljanju, obično sazvaio sastanak pjevačkih društava u određenom većem središtu u prigodi neke već ranije dogovorene »slave«, tj. svečanosti. Na sastanku, ujedno i konstituirajućoj glavnoj skupštini, ovlašteni bi nazočni predstavnici pjevačkih župa svojim glasovanjem odlučili o osnivanju dotične pjevačke župe SHPD-a, uz suglasnost o tome da pristaju postati njezinim članovima.⁶³ U sljedećem razdoblju, vjerojatno potaknuta i aktivnostima iz sjedišta župe, društva počinju aktivnije djelovati te slati izvještaje HPS-u s najvažnijim podacima društva, imenima vodećih članova, ukupnim brojem svih vrsta članova, brojem održanih sastanaka, rasporedom pokusa, repertoarom i bilješkama o svojem radu tijekom godina 1923. i 1924.⁶⁴

Sve odluke sa sjednica predsjedništva HPS-a prosljeđuju se i na sastanke središnjeg odbora, kojima prisustvuju i predsjednici pjevačkih društava. Na sastanku »si-

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ *Ibid.*

⁶² HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR-HDA-639, kut. 3, Knjiga Zapisnika sjednica predsjedništva HPS-a u poslovnoj godini 1923. – 1924., Zapisnik 5. sjednice predsjedništva od 12. ožujka 1924. godine.

⁶³ Usp. HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR-HDA-639, kut. 23, svežanj HPD »Klek« u Ogulinu, Punomoć HPD-a »Klek« u Ogulinu 20. prosinca 1924, kojom potvrđuju dolazak njihova ovlaštenog predstavnika na »konstituirajuću glavnu skupštinu pjevačke župe u Karlovcu sazvanu po Savezu Hrv. Pjev. Društava za 21. o. mj. u Karlovcu«.

⁶⁴ HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR-HDA-639, kut. 23, svežanj HPD »Klek« u Ogulinu, Izvještaj HPD-a »Klek« od god. 1924.

jela središnjeg odbora« 9. ožujka 1924. u zapisniku u *Sv. Ceciliji* zabilježeno je kako slijedi: »Matz razlaže osnovu podjele po umjetničkim sposobnostima. Potanji pravilnik sastavit će se na dođućem sijelu.«⁶⁵ Riječ je o drugom pravilniku koji je Matz samostalno sastavio, a koji će se nazivati »Pravilnik o kategorijama i prvenstvu«.

Sljedeći broj *Sv. Cecilije*, br. 4, donosi zapisnik sastanka središnjeg odbora HPS-a 27. travnja 1924. s objavljenim »Pravilima župa Saveza hrv. pjev. društava u Zagrebu« u finalnom, doradenom obliku.⁶⁶ Pravila imaju sedam poglavlja i 41 članak. Za vještinu sastavljanja toga značajnog dokumenta, sa zapisničarem Alfonsom Heinzom, bilo je od velike koristi Matzovo prethodno stečeno iskustvo u sastavljanju pravila pjevačkog društava GDI-ja, kojega je utemeljitelj bio u dobi od osamnaest godina, kao i njegovo poznavanje praktičnoga funkcioniranja i vođenja pjevačkog društva. Pravila župa sadrže dijelom uobičajene sastavnice pravilnika pjevačkog građanskog udruženja poput njegova imena, svrhe i djelokruga rada, opisa načina priključivanja članova, njihovih dužnosti i prava, opisa sastava uprave, ali i specifičnih pojedinosti kao što je odnos župe prema HPS-u i opisa suradnje. Kao primjer donosimo opis svrhe i sredstava pjevačke župe:

»3. Svrha je župe: a) promicanje zbornog pjevanja, osobito hrvatskog i slavonskog; b) podupiranje interesa Saveznih društava. 4. Da se ta svrha postigne, služiti će se župa svim odgovarajućim sredstvima, napose: a) biti će članom Saveza hrv. pjev. društava u Zagrebu; b) prikupljati će u Savez hrvatska pjevačka društva, koja su izvan njega; c) nastojati će oko osnivanja novih društava na svom području; d) organizirati će službena natjecanja za članove svoje župe; natjecanja se vrše prema pravilniku o kategorijama i prvenstvu, koji određuje sred. odbor Saveza; e) priredjivat će predavanja, svečane pjevačke sastanke itd.; f) urediti će uzoran arhiv župe.«⁶⁷

U nastavku iste sjednice središnjeg odbora od 27. travnja 1924. usvojen je drugi pravilnik koji je Matz prethodno, 9. ožujka, razložio kao »osnovu podjele po umjetničkim sposobnostima«. To je »Pravilnik o kategorijama i prvenstvu«, a razradio je »razdiobu saveznih članova prema njihovom umjetničkom radu«. ⁶⁸ Taj je pravilnik imao značajan utjecaj u postupnom procesu podizanja umjetničke razine hrvatskih pjevačkih zborova. Također je, poput »Pravila župa«, u potpunosti zaživio i funkcionirao godinama s manjim izmjenama. Sastoji se od triju poglavlja s ukupno 21 člankom. Uz spomenuto I. poglavlje, »Razdiobu saveznih članova prema njihovom umjetničkom radu«, II. poglavlje jest »Propisi po kojima se članovi razvrstavaju u pojedine kategorije«, a III. »Propisi o sticanju prvenstva«, s podjelom na prvenstvo župe i prvenstvo HPS-a.⁶⁹ Najvažniji se elementi Pravilnika sastoje u tome da se

⁶⁵ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija*, 18 (1924) 3, 101.

⁶⁶ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija*, 18 (1924) 4, 134-137.

⁶⁷ *Ibid.*, 134.

⁶⁸ *Ibid.*, 137-138.

⁶⁹ *Ibid.*, 137.

članovi, pjevačka društva, dijele na redovite i izvanredne. Redoviti su oni čiji »umjetnički rad odgovara propisima ovog pravilnika«. ⁷⁰ U II. poglavlju u »Propisima« navedeno je što je to praktično podrazumijevalo: Zbor je morao imati barem jedan koncert godišnje s umjetničkim programom s najmanje četirima točkama »zbornog pjevanja«, tj. *a cappella*, i s najviše trima »ostalim točkama«, vjerojatno vokalno-instrumentalnim. Društvo je bilo »dužno o svom radu izvijestiti predsjedništvo Saveza« s priloženim osnovnim podacima, tiskanim programima, popisom arhiva i računskom dokumentacijom. »Poseban artistski odbor [...] odlučuje prema tim dokumentima da li je dotično društvo udovoljilo pravilniku ili nije, te će ga prema tome dodijeliti odgovarajućoj kategoriji.« ⁷¹ Nakon što je postalo redovitim članom, društvu je bilo dopušteno »sudjelovati na prvenstvu župe« te »nastupati na svim umjetničkim priredbama Saveza« uz obavezu dodavanja uz svoj naziv i kraticu Saveza, SHPD, što je vrijedilo i za nazive pjevačkih župa. ⁷²

Sve navedene odredbe značile su postupno povećavanje angažmana svih tadašnjih članova uprave SHPD-a, odnosno HPS-a te članovi predsjedništva počinju putovati i posjećivati svečanosti pjevačkih društava širom zemlje i osobno prisustvovati konstituirajućim skupštinama župa, a izabiru se i »porote«, tj. prosudbene komisije koje prate natjecanja.

Ubrzo zatim, kako Zapisnik 10. sjednice predsjedništva HPS-a od 7. svibnja 1924. donosi, »G. Matz predlaže da se pozovu društva, da prema 'Pravilniku o kategorijama i prvenstvu' šalju izvještaje o svom radu. Prima se!«. ⁷³

Zapisnici sjednica predsjedništva tijekom 1924. i 1925. godine, pisani rukopisom zapisničara Alfonsa Heinza, sadrže još niz drugih Matzovih prijedloga usmjerenih na aktivnosti u upravi HPS-a kao što su: da se svake godine izdaje »Almanah rada«, da se »ustroji« dužnost saveznog arhivara i za arhivara primi Gjuru Karminskog, da Savez nastavi s izdavanjem skladbi starijih i novijih hrvatskih skladatelja, da Savez posreduje kod popunjavanja mjesta zborovođa saveznih društava, da se za nabave nota za arhiv doznači primjerena svota. Svi su prijedlozi bili prihvaćeni. Očito je da je Matz nezaustavljivom energijom, nakon prihvaćanja i objavljivanja njegovih pravilnika, i u operativnom, praktičnom smislu nastavljao poticanje rada pjevačkih društava te da je za svoje ideje imao punu podršku ostalih iskusnijih članova predsjedništva: Nikole Fallera, ⁷⁴ Vilima Wagnesa, Ljudevita Kossära i Milana Zjalića.

⁷⁰ *Ibid.*, 137.

⁷¹ *Ibid.*, 137.

⁷² *Ibid.*

⁷³ HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR-HDA-639, kut. 3, Knjiga Zapisnika sjednica predsjedništva HPS-a u poslovnoj godini 1923. – 1924., Zapisnik 10. sjednice predsjedništva od 7. svibnja 1924. godine.

⁷⁴ Entuzijazam i začudnu energiju za unaprjeđivanje rada HPS-a pokazao je i Nikola Faller, rođen 1862. godine, koji je 1924. svečano obilježio svojih 45 godina glazbenoga rada. U HPS-u je djelovao do svoje smrti 1938. godine.

Završetak spomenutoga dokumenta »Pravilnika o kategorijama i prvenstvu« uvod je u novi dokument jer posljednji, 21. članak navodi: »Provođenje prvenstva i pravila o prosudjivanju porote nalaze se u Naredbi o provodjanju prvenstva.«⁷⁵

U tekstu »Naredbe«, objavljene tek sljedeće godine,⁷⁶ a kod Matza očito već smišljene i pripremljene 1924, ovaj put u *Sv. Ceciliji*, nema naznake imena predlagatelja, nego je tekst objavljen u ime predsjedništva HPS-a. Slijedom dotad objavljenih dokumenata očekivano Matzovo autorstvo i ovoga dokumenta ipak je zabilježeno u Zapisniku 42. sjednice predsjedništva HPS-a od 10. lipnja 1925. godine.⁷⁷ Pod točkom osam zapisničar Alfons Heinz zabilježio je da »G. Matz predlaže slijedeću 'Naredbu o provodjanju prvenstva župa SHPD-a.'«⁷⁸ Zatim je u zapisniku rukopisom na oko šest stranica »Naredba« ispisana od riječi do riječi identično kako je to objavljeno u sljedećem broju *Sv. Cecilije*. Način na koji je objavljena pokazuje promišljenost, domišljenost, razrađenost i odlučnost. Tekst je tiskan kao »NAREDBA o provodjanju prvenstva župa Saveza Hrvatskih Pjevačkih Društava, određena po predsjedništvu S. H. P. D.-a na sjednici od 10. VI. 1925.«⁷⁹ Matz ju je u posve doradenom obliku predložio predsjedništvu, a prema zapisniku »Predsjedništvo Saveza prima jednoglasno ovu Naredbu.«⁸⁰

Ovaj dokument sastoji se od pet poglavlja s preciznom razradom poslova: I. Opće odredbe, II. Dužnosti predsjedništva župe prigodom prvenstva župe, III. Nacrt rasporeda za prvenstvo, u kojemu je u čl. 5 spomenuto da »zajedničku pjesmu za svaku poslovnu godinu određuje artistski odbor Saveza«,⁸¹ IV. Provođenje prvenstva te V. Sastav i poslovanje porote, u kojemu su određeni i bodovi za zborove kod natjecanja. Nastup izvanrednog člana nije donosio bodove, jedan bod je dobivao redoviti član, a dva boda prvak župe.⁸²

U svojemu ranije spomenutu govoru/izvješčaju iz 1938. Matz pojašnjava kako je interna reorganizacija rezultirala time da je broj pjevačkih društava od 38 »nastao za godinu dana ravno na stotinu«,⁸³ a navodi da je jedna župa nastala i za pjevačka društva hrvatskih iseljenika u SAD-u sa sjedištem u Chicagu.

»Župe su odmah proradile, neke bolje, neke slabije [...] tako da se je moglo pristupiti pripravama za I. festival HPS-a koji je održan 25. listopada 1925. To je bila prva pjevač-

⁷⁵ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija*, 18 (1924) 4, 138.

⁷⁶ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija*, 19 (1925) 4, 130-131.

⁷⁷ HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR-HDA-639, kutija 3., Knjiga zapisnika sjednica predsjedništva. Poslovna godina 1924./25., Zapisnik 42. sjednice predsjedništva 10. lipnja 1925. g.

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija*, 19 (1925) 4, 130-131.

⁸⁰ HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR-HDA-639, kutija 3., Knjiga zapisnika sjednica predsjedništva. Poslovna godina 1924./25., Zapisnik 42. sjednice predsjedništva 10. lipnja 1925. godine.

⁸¹ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija*, 19 (1925) 4, 130.

⁸² *Ibid.*, 131.

⁸³ Rudolf MATZ: Izvještaj glavnog tajnika Hrvatskog pjevačkog saveza za glavnu skupštinu koja je održana 18. prosinca 1938., *Sklad. Smotra za promicanje narodne kulture*, 8 (1939) 1, 2.

ka svečanost poslije rata na kojoj su bili zastupani predstavnici gotovo svih slavenskih naroda. Delegat Poljaka Kačinski piše poslije toga opširne članke u poljskim novinama i predlaže da Poljaci osnuju svoj savez po uzoru Hrvatskog pjevačkog saveza.«⁸⁴

U spomenutoj biografiji Milana Zjalića (koju su 1931. vjerojatno zajednički sastavili članovi predsjedništva Faller, Matz i tadašnji tajnik Miro Majer) o ovoj se reorganizaciji kaže sljedeće: »Posljedica je bila triumfalna proslava hrvatske tisućgodišnjice 1925. kad su se organizaciji HPS-a divili i Česi i Poljaci.«⁸⁵

Matzov organizacijski i umjetnički doprinos održavanju I. festivala Hrvatskog pjevačkog saveza 25. listopada 1925.

HPS je u prigodi velike proslave 1925. tiskao program događanja, svečano izdanje pod naslovom »Smotra Saveza hrvatskih pjevačkih društava u slavu 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva i 50-godišnjice Saveza hrvatskih pjevačkih društava«.⁸⁶ U kasnijim tekstovima ovaj se događaj nazivao i smatrao prvim festivalom HPS-a.

Zabilježeni tekstovi u tom programu-spomenici govore o dobro organiziranoj masovnoj proslavi HPS-a na najvišoj umjetničkoj i državnoj razini. Spomenica na 15 nenumeriranih stranica donosi vrijedne podatke, od kojih mnogi svjedoče o značajnoj ulozi Rudolfa Matza u poslovima oko pripreme kao i tijekom samih svećanih događanja. Navedena su imena članova triju organizacijskih tijela koja su omogućila njegovo održavanje. Prvo je »Predsjedništvo Saveza hrvatskih pjevačkih društava« s osam članova, gdje je Rudolf Matz naveden kao glavni tajnik, a njegovo ime kao saveznog zborovođe susrećemo i među posebno imenovanima trima članovima Saveznog »Vrhovnog umjetničkog odbora«, uz savjetnika Krstu Odaka i ravnatelja Nikolu pl. Fallera. U drugom tijelu te velike proslave, »Odboru Saveza hrvatskih pjevačkih društava za proslavu 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva u Zagrebu 25. listopada 1925.«, uz pokrovitelja gradonačelnika Vjekoslava Heinzela, predsjednika Nikolu Fallera i poslovođu Alfonsa Heinza navedena su imena pročelnika četiriju pododbora: svečanosnoga, tehničkog, stambeno-prehrambenog i novinsko-propagandnog. Zatim su nabrojani članovi »Porote stručnjaka koja će ocijeniti rad i napredak saveznih zborova«, koja je imala devet članova i dva zamjenika, a činili su je ugledni glazbenici, između ostalih Fran Lhotka, rektor Muzičke akademije, Milan Sachs, prvi kapelnik Opere HNK u Zagrebu, Krsto Odak, umjetnički savjetnik SHPD-a i Stanislav Stražnicki, profesor.

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR-HDA-639, kut. 21, svežanj Križevci, Život i rad Milana Zjalića.

⁸⁶ ***: *Smotra Saveza hrvatskih pjevačkih društava u slavu 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva i 50-godišnjice Saveza hrvatskih pjevačkih društava*, Zagreb: [Hrvatski pjevački savez], [Tiskara »Mercur«], [1925].

Uz dio programa u zagrebačkoj katedrali i na trgu ispred HNK-a održala su se i tri koncerta: koncert mješovitih zborova, koncert seljačkih i muških zborova u HNK-u i treći, kao »Monstre-koncert«, s 1500 pjevača u Industrijskoj palači zagrebačkog zbora. Mogla su nastupiti samo pjevačka društva koja su nakon odabira zadovoljila uvjete i postala redovitim članovima. Odabir je tih zborova u samo godinu dana rada, nakon proučavanja prosljeđenih izvještaja društava o obavljenim koncertnim aktivnostima, uspješno odradio već spomenuti »artistički odbor« HPS-a s članovima Krstom Odakom, Nikolom Fallerom i Rudolfom Matzom, od kojih su Faller (rođen 1862, dakle u dobi od 63 godine) i Matz često zapisnički bilježeni kao osobno prisutni na župskim osnivačkim skupštinama i pjevačkim smotrama širom današnje Hrvatske, Srbije i BiH.

Matz je praisveo svoju skladbu za muški zbor *Pri svetom kralju*, na riječi poznate pjesme Antuna Gustava Matoša, koja je određena za zajedničku pjesmu⁸⁷ i izdana u saveznoj nakladi,⁸⁸ a na preporuku Frana Lhotke. Ta je skladba bila primjeren i za svečani povijesni trenutak pogođen izbor mladog skladatelja te je označila »dvije izrazito snažne konstante koje stoje u pozadini njegova skladateljstva: nacionalno domoljubna ideologija i iz nje proizašlo uvjerenje (i njegova praktična projekcija) da glazbu valja skladati za potrebe i mogućnosti konkretnoga društva u prostoru i vremenu«. ⁸⁹ Djelo je izveo muški zbor zagrebačke Pjevačke župe »Lisinski« na drugom koncertu, Smotri seljačkih i muških zborova u Hrvatskom narodnom kazalištu, kojim je dirigirao sam Matz. Na njemu je nastupilo još sedamnaest muških zborova iz cijele države uz u programu posebno označenih šest »seljačkih zborova«. ⁹⁰ Svi su zborovi pjevali po jednu skladbu većinom hrvatskih ili slavenskih autora, zabilježena su i imena dirigenata, pa se tako i među muškim zborovima susreće ime Krste Odaka, tada dirigenta HPD-a »Sloboda« iz Zagreba.

Matz je također dirigirao saveznom zborom koji je izveo skladbu *Bog i Hrvati* Vilka Novaka ispred HNK-a, nakon što su se, otpjevavši *Te Deum* u katedrali uz orgulje Franje Dugana, u svečanoj povorci vratili pred HNK. Okupljene pjevače svečano su pozdravili s terase HNK-a Nikola Faller i Vjekoslav Heinzl. Nakon što se otpjevala Novakova skladba, u kazalištu se održao koncert petnaest mješovitih zborova, gdje je Matz nastupio sa svojim GDI-jem sa skladbom Aleksandra Greča-

⁸⁷ ***: Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, *Sv. Cecilija* 19 (1925) 4, 130.

⁸⁸ *Ibid.*, 131.

⁸⁹ Stanislav TUKSAR: Rudolf Matz kao violončelist i čelistički pedagog, dirigent, skladatelj, kulturni i društveni radnik, u: Zrinka Jelčić (ur.): *Zbirka Margite & Rudolfa Matza*, Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2010, 118.

⁹⁰ Seljački zborovi, tada znakovito izdvojeni, već su sljedeće, 1926. godine postali jezgra novoo-snovane Hrvatske seljačke pjevačke župe »Matija Gubec« Hrvatskoga pjevačkoga saveza, koju su zajedno utemeljili Rudolf Herceg iz Seljačke sloge i Matz, koji je također odmah postao njezin »artistički vođa«. Ova suradnja HPS-a sa Seljačkom slogom rezultirala je velikom zajedničkom idejom čuvanja izvorne glazbene baštine kroz početak održavanja smotri hrvatskog folklora.

ninova *Poslije zapada sunca*.⁹¹ Kao dirigent HPD-a »Jeka« iz Samobora nastupio je i zaslužni potpredsjednik HPS-a Milan Zjalić, s kojim je Matz surađivao te je HPD »Jeka« na proslavi svoje pedesete godišnjice 1924. g. izveo »i novi Matzov muški zbor 'Naša pjesma'«. ⁹²

Spomenica sadrži i popis svih 100 pjevačkih zborova, članova SHPD-a, iz trinaest pjevačkih župa. Pjevačka župa »Lisinski« SHPD-a, Zagreb najbrojnija je s dvanaest članova. Sjedišta ostalih pjevačkih župa bila su u Osijeku, Bjelovaru, Koprivnici, Samoboru i Sarajevu (koja je okupila jedanaest hrvatskih društava iz Bosne i Hercegovine), zatim Karlovcu, Slavanskom Brodu, Zemunu sa šest društava iz gradova u današnjoj Srbiji te Varaždinu, Splitu, Sisku i Chicagu u SAD-u s četirima tamošnjim hrvatskim pjevačkim društvima. U završnom komentaru navodi se da je redovitih članova oko pedeset, a da su to »društva čiji umjetnički rad zadovoljava glazbeno-estetskim principima saveznog pravilnika, dok su ostala društva, koja nisu postigla taj umjetnički stepen stvaranja, izvanredni njegovi članovi«. ⁹³ Zaključne rečenice koje govore o težnjama za okupljanjem i suradnjom »bratskih slovenskih i srpskih saveza« te »svih postojećih saveza Juga«, a sve s ciljem ostvarenja Sveslavenskog pjevačkog saveza, najavile su Sveslavenski pjevački festival 1928. godine u Pragu, kojemu je prisustvovao i s velikim uspjehom dirigirao skupnim zborom HPS-a i Rudolf Matz. Pri osnivanju Sveslavenskog pjevačkog festivala HPS je dobio povlašteni status jer je jedini među jugoslavenskim narodima imao svoje odvojene predstavnike:

»Osniva se Sveslavenski pjevački Savez u kojem će češki, poljski i jugoslavenski savez imati po 3 delegata, a osim toga ulaze u nj Hrvati zasebno sa 2 delegata i Bugari sa 2. Za pripremanje radove određuje se odbor od četiri lica u koji će ući po jedan Poljak, Čeh, Jugoslaven i Hrvat.« ⁹⁴

Taj je poseban status, uz višedesetljetnu prethodnu suradnju u austro-slavenskom kulturnom krugu, zasigurno stečen i kvalitetom kojom je HPS, na čelu s predsjednikom Nikolom Fallerom i svojim mladim dirigentom Rudolfom Matzom, impresionirao slovenske, češke i poljske predstavnike na velikoj proslavi u Zagrebu 1925. godine.

Na temu programa navedene proslave vraća se Rudolf Matz u uredničkom komentaru *Sklada* 1937. godine nazivajući je »prvim festivalom HPS-a nakon rata«, u kojemu je »HPS prvi puta pokazao u većem opsegu svoju organizatornu snagu i

⁹¹ ***: *Smotra Saveza hrvatskih pjevačkih društava u slavu 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva i 50-godišnjice Saveza hrvatskih pjevačkih društava*, Zagreb: [Hrvatski pjevački savez], [Tiskara »Mercur«], [1925].

⁹² ***: *Vijesti »Saveza Hrv. pjev. društava«, Sv. Cecilija*, 18 (1924) 5, 171.

⁹³ ***: *Smotra Saveza hrvatskih pjevačkih društava u slavu 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva [...]*, nepag.

⁹⁴ ***: *Osnutak Sveslavenskog Pjevačkog Saveza, Glazbeni vjesnik*, 10 (1928) 2-5, 21.

disciplinu svojih članova.«⁹⁵ Uspoređujući u lipnju 1937. održan II. festival HPS-a i ovaj I, održan 1925, navodi:

»Za razliku od II. Festivala koji je imao i naročitu svrhu: da pokaže našoj javnosti literaturu, koja je stvorena inicijativom HPS-a i Sklada, imala su tada društva potpuno slobodan izbor skladba u svakom pogledu. [...] Godine 1925. nastupilo je 38 društava, a na rasporedu bilo je 13 hrvatskih i 12 skladatelja drugih narodnosti [...]. Godine 1937. nastupila su 52 društva, a izvedeno je 66 skladbi, koje su skladane u želji za izgradnjom posebnog hrvatskog stila u glazbenoj umjetnosti.«⁹⁶

Djelatnost mladoga Matza u HPS-u 1924. i 1925. bila je jezgra njegovih budućih ostvarenja. Primjer je za to II. festival Hrvatskog pjevačkog saveza 1937. godine, koji je, s Matzom kao »poslovođom« festivala, pokazao višegodišnji fokus rada HPS-a. Naime, na Izvanrednoj skupštini HPS-a 20. siječnja 1924. donesena je odluka da će se naglasak u daljnjem radu stavljati na izvođenje skladbi temeljenih na narodnoj glazbenoj tradiciji. Stoga je navedeni drugi festival sadržavao skladbe isključivo hrvatskog nacionalnog stila. Također, taj je festival vjerojatno bio jedinstven i u sociološkom smislu jer je zabilježeno da je ispred HNK-a, uz 3000 pjevača (1925. ih je bilo 1200), hrvatsku himnu *Lijepa naša domovino* pod Matzovom dirigentskom palicom otpjevalo i još 20 000 građana okupljenih na trgu i u okolnim ulicama.⁹⁷

Osim navedenih Matzovih doprinosa radu HPS-a i provedbi njegova I. festivala 1925, u spomenutom programu događanja među imenima osoba angažiranih u raznim tijelima susrećemo i imena Matzovih suradnika iz njegova GDI-ja. Uspostavivši prve kontakte s ključnim osobama vodstva toga saveza, Nikolom Fallerom i Milanom Zjalićem, na čiji je prijedlog izabran za člana uprave HPS-a, Matz postupno uvodi i svoje provjerene suradnike u velike poslove na pripremi najavljenih proslava. U zapisniku 1. sjednice predsjedništva HPS-a na početku poslovne godine 1924-1925. od 9. srpnja 1924. zabilježeno je da je primljen prijedlog Rudolfa Matza da se uz već prisutnog »GDI-jaša« Alfonsa Heinza, II. tajnika i pisca dobro sročeni zapisnika sjednica predsjedništva, za arhivara primi također člana zbora GDI-ja, Gjuru Karminskog, koji će uskoro biti bilježen prisutnim na sjednicama predsjedništva HPS-a.⁹⁸ Branimir Sušić navodi da su »kod priprema za taj festival sudjelovali s mnogo mara svi zagrebački pjevači, ali najveći dio poslova pada na GDI, čiji su članovi popunili mnoga važna mjesta u raznim odborima festivala.

⁹⁵ ***: Drugi festival Hrvatskog pjevačkog saveza, *Sklad. Smotra za promicanje narodne kulture*, 6 (1937) 4, 3.

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ HDA, Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez, sign. HR HDA 639, kut. 3, Knjiga Zapisnika sjednica predsjedništva HPS-a u poslovnoj godini 1924. – 1925., Zapisnik 1. sjednice predsjedništva 9. srpnja 1924. godine.

Tehničko vodstvo bilo je u rukama Stjepana Planića [...],⁹⁹ koji je također izradio i likovna rješenja za koncertnu knjižicu i plakat toga festivala. Uz ime arhitekta Planića, tada II. basa u GDI-ju, u radu predsjedništva zagrebačke Pjevačke župe »Lisinski« bili su iz GDI-ja angažirani Branimir With i Većeslav Rotkvić, koji su blisko surađivali i prisustvovali pojedinim sastancima predsjedništva HPS-a. Na temelju dosad opisanih aktivnosti može se zaključiti da iza angažmana te skupine darovitih i sposobnih mladih intelektualaca kao »pomagača glavnog pokretača reorganizacije Rudolfa Matza«¹⁰⁰ također stoji svestrana i karizmatična osobnost mladog Rudolfa Matza.

Zaključak

U radu je opisan proces Matzove reorganizacije rada HPS-a tijekom 1924. i 1925. godine pomoću uvida u nastanak službenih dokumenata i pravilnika HPS-a: »Rezolucija«, »Pravila župa Saveza hrvatskih pjevačkih društava u Zagrebu«, »Pravilnik o kategorijama i prvenstvu« i »Naredba o provadjanju prvenstva župa SHPD-a«.

Mladi je Matz, kako svjedoče sačuvani zapisnici sastanaka upravnih tijela HPS-a, navedene pravilnike, kao i službeno glasilo HPS-a, časopis *Sv. Cecilija*, prvo na sastancima predsjedništva, a zatim i na sastancima središnjeg odbora HPS-a inicirao, predlagao, razlagao i sudjelujući u debati objašnjavao. Sastavljanje završnog oblika teksta »Pravila župa« zajedno su oblikovali Matz i zapisničar Alfons Heinz, a cjeloviti nacrt teksta preostalih dvaju pravilnika u cjelini je izradio Matz. Pravilnike su prihvatili predsjedništvo i središnji odbor HPS-a. Tim dokumentima precizno je razrađen niz radnji koje su HPS, pjevačke župe i pjevačka društva provodili kako bi zajedno razvijali i unaprjeđivali izvedbenu zborsku praksu. Navedeni dokumenti pokazuju njegov originalan i inovativan pristup organizaciji rada na području zorskog pjevanja. Brojke i konkretni podatci potvrđuju da su se teorijske ideje pravilnika uspješno realizirale u stvarnom radu: »Pravila župa« utjecala su na osnivanje 13 pjevačkih župa s ukupno 100 hrvatskih pjevačkih društava.¹⁰¹ Propise »Pravilnika o kategorijama i prvenstvu« prema izvještaju artistskog odbora zadovoljilo je 47 članova koji su postali redoviti članovi.¹⁰² »Naredba o provadjanju prvenstva župa SHPD-a« propisala je, među ostalim, i

⁹⁹ B. SUŠIĆ: Barka, 19-20.

¹⁰⁰ *Ibid.*, 22.

¹⁰¹ ***: *Almanak Saveza Hrv. pjev. društava u Zagrebu I. za godinu 1923.- 4. i 1924. - 5.*, Zagreb: [Hrvatski pjevački savez], [Tisak Eugena Košaka u Samoboru], [1925], 37-40. Također i ***: *Smotra Saveza hrvatskih pjevačkih društava u slavu 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva i 50-godišnjice Saveza hrvatskih pjevačkih društava*, Zagreb: [Hrvatski pjevački savez], [Tiskara »Merkur«], [1925].

¹⁰² ***: *Almanak Saveza Hrv. pjev. društava u Zagrebu I. za godinu 1923.- 4. i 1924. - 5.*, Zagreb: [Hrvatski pjevački savez], [Tisak Eugena Košaka u Samoboru], [1925], 11-18.

sastav »porote«, tj. stručne komisije, i ocjenjivanje zborova. U pet velikih pjevačkih smotri organiziranih u Osijeku, Virju, Samoboru, Travniku i Varaždinu tijekom 1924. i 1925. sudjelovalo je 56 društava s objavljenim stručnim ocjenama od po dva i jednog boda ili bez bodova.¹⁰³ Na I. festivalu HPS-a u Zagrebu 25. listopada 1925. nastupilo je 39 zborova. U odnosu na poslijeratno vrijeme evidentan je veliki preporod na području rada hrvatskih pjevačkih društava na čelu s novim vodstvom HPS-a, u kojemu je Rudolf Matz kao glavni tajnik i zborovođa imao istaknutu ulogu. On je o radu SHPD-a za godine 1923-1925. rekao:

»S. H. P. D. je prve godine svoga obnovljenoga rada, sakupio sve stare članove i prigrlio novoosnovana društva tako, da je svojom veličinom jači i snažniji no što je ikada bio. Od Samobora do Zemuna, od Subotice do Splita, i u Novomu Svijetu nalazi se njegova župa. Druge godine istakao je Savez smjernice svojih umjetničkih nastojanja, obnovio pravila i počeo uvadjeti veću disciplinu uputivši sve članove na intenzivni i sistematski rad.«¹⁰⁴

Ovaj rad pridonosi osvjetljavanju djelatnosti mladog Rudolfa Matza i njegova društveno-kulturnoga doprinosa. Svojom ključnom ulogom u procesu reorganizacije HPS-a stvorio je novi koncept rada, čime je postavljen motivirajući i poticajan temeljni okvir za buduće plodno djelovanje pjevačkih društava u suradnji s tim savezom, praktično vidljiv već 1925. tijekom velikih koncerata povodom proslave 1000. godišnjice hrvatskoga kraljevstva. Zajedničkim djelovanjem Rudolfa Matza i HPS-a u razdoblju između dvaju svjetskih ratova tek je započelo ostvarenje iznimnoga glazbenog i cjelokupnog kulturnog doprinosa hrvatskoj kulturi.¹⁰⁵

¹⁰³ *Ibid.*, 20.

¹⁰⁴ *Ibid.*, 4.

¹⁰⁵ Kao zanimljivost dodajmo još i to da je u opisanom razdoblju do 1925. mladi Matz kao član Hrvatskog akademskog športskog kluba Zagreb od 1920. započeo sportsku karijeru te je do 1925. dobio 25 medalja i plaketa za sljedeće discipline: trčanje na 100 metara, trčanje na 200 metara, trčanje teklića na 100 i na 4 x 100 metara te švedsku štafetu. Natjecanja su se održavala u Zagrebu (u trčanju na 200 metara na prvenstvu Jugoslavije 11. rujna 1921. postavio je državni rekord: 22,6 sekundi), Pragu (gdje je 19. rujna 1920. osvojio prvo mjesto istrčavši 11,4 sekunde na 100 metara) i Ljubljani. Usp. Branko BEŠTAK – Zrinka JELČIĆ: Rudolf Matz – priznanja i odličja na polju glazbe i sporta (iz donacije Muzeju grada Zagreba), *Numizmatičke vijesti*, 52 (2010) 63, 232-251.

IZVORI I LITERATURA

LITERATURA

- ***: *Almanak Saveza Hrv. pjev. društava u Zagrebu I. za godinu 1923.- 4. i 1924. - 5.*, Zagreb: [Hrvatski pjevački savez], [Tisak Eugena Košaka u Samoboru], [1925].
- ***: *Drugi festival Hrvatskog pjevačkog saveza, Sklad. Smotra za promicanje narodne kulture*, 6 (1937) 4, 1-3.
- ***: *Osnutak Sveslavenskog Pjevačkog Saveza, Glazbeni vjesnik*, 10 (1928) 2-5, 21.
- ***: *Smotra Saveza hrvatskih pjevačkih društava u slavu 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva i 50-godišnjice Saveza hrvatskih pjevačkih društava*, Zagreb: [Hrvatski pjevački savez], [Tiskara »Mercur«], [1925].
- ***: *Vijesti »Saveza hrv. pjev. društava«, Sv. Cecilija*, 19 (1925) 4, 130-132.
- ***: *Vijesti »Saveza hrv. pjev. društava«, Sv. Cecilija*, 17 (1923) 1, 31.
- ***: *Vijesti »Saveza hrv. pjev. društava«, Sv. Cecilija*, 17 (1923) 6, 190-191.
- ***: *Vijesti »Saveza hrv. pjev. društava«, Sv. Cecilija*, 18 (1924) 1, 31-32.
- ***: *Vijesti »Saveza hrv. pjev. društava«, Sv. Cecilija*, 18 (1924) 2, 66-67.
- ***: *Vijesti »Saveza hrv. pjev. društava«, Sv. Cecilija*, 18 (1924) 3, 100-102.
- ***: *Vijesti »Saveza hrv. pjev. društava«, Sv. Cecilija*, 18 (1924) 4, 134-138.
- ***: *Vijesti »Saveza hrv. pjev. društava«, Sv. Cecilija*, 18 (1924) 5, 169-171.
- BEŠTAK, Branko – JELČIĆ, Zrinka: *Rudolf Matz – priznanja i odličja na polju glazbe i sporta (iz donacije Muzeju grada Zagreba)*, *Numizmatičke vijesti*, 52 (2010) 63, 232-251.
- BEZIĆ, Nada: *The Hrvatski pjevački savez (Croatian Choral Union) in its Breakthrough Decade of 1924-1934 and its Relation to the Južnoslovenski pevački savez (South-Slav Choral Union)*, u: Vesna Peno – Ivana Vesić – Aleksandar Vasić (ur.): *Kosta P. Manojlović (1890. - 1949.) and the idea of Slavic and Balkan cultural unification*, Belgrade: Institute of Musicology SASA, 2017, 91-108.
- CIHLAR-NEHAJEV, Milutin: *Poslije slavlja, Glazbeni vjesnik*, 10 (1928) 2-5, 14-20.
- DAHLHAUS, Carl: *Glazba 19. stoljeća*, Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 2007.
- FALLER, Nikola: *Neka govore činjenice. Tok mojega života, Sklad. Smotra za promicanje narodne kulture*, 3 (1934) 3: 2-5.
- JAKŠIĆ, Olga: *Zborsko stvaralaštvo Rudolfa Matza*, diplomski rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1980.
- JAVAND, Ante: *Savez hrvatskih pjevačkih društava, Pjevački vijestnik*, 1 (1905) 6, 87.
- JELČIĆ, Zrinka: *Zborovođa i predsjednik Hrvatskoga pjevačkog saveza*, u: Milena Bušić (ur.): *Veliki opus vedrine. Rudolf Matz*, Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2016, 25-29.
- KOS, Koraljka: *Poznati i nepoznati Matz. Prilog istraživanju skladateljske ostavštine Rudolfa Matza*, *Arti musices*, 50 (2019) 1-2, 321-337.
- KUNTARIĆ, Marija: *Glazbeno društvo intelektualaca (GDI), Muzička enciklopedija*, sv. 1, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1971, 689.
- MARGERY, Enix: *Rudolf Matz: cellist, teacher, composer*, Ottawa: Dominis Publishing, 1996.
- MATZ, Rudolf: *Deset godina rada, Sklad. Smotra za promicanje glazbene umjetnosti*, 10 (1941) 1, 3.
- MATZ, Rudolf: *Izveštaj glavnog tajnika Hrvatskog pjevačkog saveza za glavnu skupštinu koja je održana 18. prosinca 1938, Sklad. Smotra za promicanje narodne kulture*, 8 (1939) 1, 1-4.

- PALIĆ-JELAVIĆ, Rozina: Neki aspekti djelovanja Rudolfa Matza na području crkvene glazbe u svjetlu skladateljeva društvenog angažmana, u: Ivan Čavlović (ur.): *III. Međunarodni simpozij »Muzika u društvu«*, Sarajevo, 24-26. oktobra/listopada 2002., *Zbornik radova*, Sarajevo: Muzikološko društvo FBiH – Muzička akademija u Sarajevu, 2003, 22-35.
- PALIĆ-JELAVIĆ, Rozina: Stanje istraživanja hrvatskoga zbornskog stvaralaštva s obzirom na radove objavljene u časopisu *Arti musices* (1969. - 2009.) Prinos istraživanju hrvatske glazbene historiografije u 20. stoljeću, *Arti musices*, 42 (2011) 1, 55-70.
- PALIĆ-JELAVIĆ, Rozina: Stvaralaštvo Rudolfa Matza na području crkvene glazbe, *Arti musices*, 32 (2001) 2, 171-233.
- PEICA, Emina: *Mješoviti zborovi Rudolfa Matza*, diplomski rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 2002.
- REICH, Truda: *Susreti s suvremenim kompozitorima*, Zagreb: Školska knjiga, 1972.
- SUŠIĆ, Branimir: Barka, u: Milan Schulhof (ur.): *Proljetna jedra. Glazbeno društvo intelektualaca u prvoj dekadi svoga opstanka*, Zagreb: »Tipografija« d. d., 1930, 9-32.
- SUŠIĆ, Branimir: Glazbeno društvo intelektualaca od god. 1920. do 1925. u: *Glazbeno društvo intelektualaca II. koncerat ruske zborne glazbe*, Zagreb, koncertni program od 16. svibnja 1925.
- TOMAŠEK, Andrija: Hrvatski pjevački savez, *Muzička enciklopedija*, sv. 2, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1974, 183.
- TUKSAR, Stanislav: Rudolf Matz kao violončelist i čelistički pedagog, dirigent, skladatelj, kulturni i društveni radnik, u: Zrinka Jelčić (ur.): *Zbirka Margite & Rudolfa Matza*, Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2010, 114-119.
- TUKSAR, Stanislav: Rudolf Matz, čovjek, u: Milena Bušić (ur.) *Veliki opus vedrine. Rudolf Matz*, Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2016, 112-116.
- VUJNOVIĆ-TONKOVIĆ, Ankica: Hrvatski pjevački savez, u: Đurđica Lasić-Vuković (ur.): *130 - godišnjica osnivanja Hrvatskog pjevačkog saveza*, Sisak: Matica hrvatska Sisak – Dom kulture Kristalna kocka vedrine Siska, 2005, 1-27.
- ŽUPANOVIĆ, Lovro: *Stoljeća hrvatske glazbe*, Zagreb: Školska knjiga, 1980.

ARHIVSKI IZVORI:

- Hrvatski državni arhiv (HDA), Zagreb, Fond Hrvatski pjevački savez (HPS), sign. HR-HDA-639:
- Kut. 1, Skupštine, Zapisnik Izvanredne glavne skupštine održane 20. siječnja 1924. godine.
- Kut. 3, Knjiga Zapisnika sjednica predsjedništva HPS-a u poslovnoj godini 1923. – 1924., Zapisnik 1. sjednice predsjedništva od 6. veljače 1924. godine.
- Kut. 3, Knjiga Zapisnika sjednica predsjedništva HPS-a u poslovnoj godini 1923. – 1924., Zapisnik 2. sjednice predsjedništva od 13. veljače 1924. godine.
- Kut. 3, Knjiga Zapisnika sjednica predsjedništva HPS-a u poslovnoj godini 1923. – 1924., Zapisnik 5. sjednice predsjedništva od 12. ožujka 1924. godine.
- Kut. 3, Knjiga Zapisnika sjednica predsjedništva HPS-a u poslovnoj godini 1923. – 1924., Zapisnik 6. sjednice predsjedništva od 26. ožujka 1924. godine.
- Kut. 3, Knjiga Zapisnika sjednica predsjedništva HPS-a u poslovnoj godini 1923. – 1924., Zapisnik 8. sjednice predsjedništva od 9. travnja 1924. godine.

- Kut. 3, Knjiga Zapisnika sjednica predsjedništva HPS-a u poslovnoj godini 1923. – 1924., Zapisnik 10. sjednice predsjedništva od 6. svibnja 1924. godine.
- Kut. 3, Knjiga zapisnika sjednica predsjedništva. Poslovna godina 1924. – 25., Zapisnik 42. sjednice predsjedništva 10. lipnja 1925. godine.
- Kut. 3, Knjiga Zapisnika sjednica predsjedništva HPS-a u poslovnoj godini 1924. – 1925., Zapisnik 1. sjednice predsjedništva 9. srpnja 1924. godine.
- Kut. 8, Popis Hrvatskih pjevačkih društava članova Saveza s datumom 13. prosinca 1942. godine.
- Kut. 21, svežanj Križevci, Život i rad Milana Zjalića.
- Kut. 23, svežanj HPD »Klek« u Ogulinu., Izvještaj HPD-a »Klek« od god. 1924.
- Kut. 23, svežanj HPD »Klek« u Ogulinu., Punomoć HPD-a »Klek« u Ogulinu 20. prosinca 1924, kojom potvrđuju dolazak njihova ovlaštenog predstavnika na »konstituirajuću glavnu skupštinu pjevačke župe u Karlovcu sazvanu po Savezu Hrv. Pjev. Društava za 21. o. mj. u Karlovcu«.
- Kut. 38, svežanj Glazbeno društvo intelektualaca Zagreb. Upitnica.
- HDA, Zagreb, Fond Glazbeno društvo intelektualaca (GDI), sign. HR-HDA-1662:
- Kut. 2, Branimir Sušić: Glazbeno društvo intelektualaca od god. 1920. – 1925., (nema paginacije). Programska knjižica za II. koncert ruske zborne glazbe GDI-ja 16. svibnja 1925. godine.

Summary

YOUNG RUDOLF MATZ – GENERAL SECRETARY AND CHOIRMASTER OF THE CROATIAN SINGING ASSOCIATION IN ZAGREB

Rudolf Matz (1901-1988) was a versatile Croatian musician, known and recognized in the domestic and international cultural community primarily as a cellist pedagogue and composer. This paper provides insight on his lesser-known organizational and conducting activity in the Croatian Singing Association (Hrvatski pjevački savez) during the particularly significant period of the reorganization of the Association's work in 1924 and 1925.

In 1919, Matz founded the Musical Society of Intellectuals in Zagreb with whom, as its artistic leader, he achieved a rapid artistic rise. In 1924 he was elected general secretary and conductor of the Association of Croatian Singing Societies or the Croatian Singing Association. At that time, the Association was already a respected institution with a fifty-year history and would remain active in Zagreb until 1947. As a well-organized umbrella organization, the Association made a significant contribution to Croatian musical culture by encouraging the activities of a large number of Croatian singing societies, which functioned as centers of cultural activity in their respective communities. During the period of Matz's involvement (1924-1941), the Association notably strengthened its activities in the organization of compositional, publishing and ethnomusicological work, created strong

connections with other European Slavic nations, and acted as a representative of Croatian cultural identity in the field of music.

Due to unstable Croatian political conditions, the work of the Croatian Singing Association was difficult. At the beginning of 1924, during a period of crisis caused by pressure from Belgrade, the center of political power at the time, a young Rudolf Matz, then a student of composition at the Royal Academy of Music in Zagreb, was given the prominent role of general secretary and then choirmaster of the Croatian Singing Association. After he actively participated in opposing the pressure from Belgrade to create a centralized Yugoslav Singing Association, thereby ensuring the survival of the Association as an independent organization, Matz became enthusiastically active in the organization of the work of the Association and the singing societies, creating important documents and regulations. The minutes of the meetings of the presidency and the central board of the Association from 1924 and 1925 contain valuable information about his central role in designing the »Rules of the Association of Croatian Singing Societies' Counties in Zagreb«, which formed the basis for the organization of thirteen regional singing centers with a total of 100 Croatian singing societies. Also important are the documents created by Matz, which enabled the classification of choirs according to their artistic level.

In addition to conducting, Rudolf Matz played a key role in the reorganization of the work of the Croatian Singing Association, while at the same time encouraging an orientation toward the national style in programming. He had an overall impact on the improvement of the artistic work of the Croatian Singing Association and the performance practice of numerous Croatian singing societies, evident as early as 1925 at concerts celebrating the 1000th anniversary of the Croatian kingdom and the 50th anniversary of the Association. This was just the beginning of the strong momentum that Rudolf Matz gave to the Croatian choral movement in the period between the two world wars, resulting in a valuable long-term contribution to musical and cultural development in Croatia.